

Rättsavdelningen
Malin Ockborn
malin.ockborn@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)

Justitiedepartementets dnr Ju2021/03004

Socialstyrelsen har avgränsat yttrandet till frågor som berör myndighetens verksamhetsområde och lämnar följande kommentarer.

7.6 Även annat arbete är av betydelse

Utredningen lyfter att den problematik som utredningen har kommit i kontakt med i sitt kartlägningsarbete inte kan lösas enbart eller ens till större delen genom straffrättsliga åtgärder. I synnerhet situationen i de utsatta områdena måste mötas med insatser från flera olika sektorer i samhället, för att t.ex. bryta utanförskap och stärka tilltron till rättsvårdande och andra myndigheter. Utredningen framhåller vidare att den straffrättsliga lagstiftningen enbart utgör ett verktyg bland flera för att minska de kriminella nätverkens inflytande och på så sätt öka tryggheten i samhället. Socialstyrelsen instämmer i utredningens resonemang och vill understryka vikten av att bedriva ett brett förebyggande arbete och att aktivt verka för att stärka skyddsfaktorer för barn och unga, ett arbete där socialtjänsten har en fortsatt viktig roll.¹ Regeringen har även tidigare framhållit att socialtjänsten är den instans som har bäst förutsättningar att tillgodose unga lagöverträdarens behov av stöd och hjälp och att det är en angelägen uppgift för samhället att de ges möjlighet till ett välfungerande liv utan fortsatt kriminalitet.² Socialstyrelsen vill betona vikten av att socialtjänsten får ha ett fortsatt stort ansvar för arbetet med unga lagöverträdare.

10.6.2 En särskild straffskala bör införas för narkotikabrott som innefattar försäljning eller annan befattning med narkotika som är avsedd att säljas

Socialstyrelsen konstaterar att flera av förslagen i utredningen skulle påverka unga lagöverträdare i åldersgrupperna 15-17 år respektive 18-20 år på olika sätt om de resulterar i lagstiftning. Ett av de förslag som utredningen konstaterar skulle påverka dessa åldersgrupper är förslaget om att införa en särskild straffskala för narkotikabrott som innefattar försäljning eller annan befattning med

¹ Se bl.a. 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

² Se bl.a. proposition 2005/06:165 Ingripanden mot unga lagöverträdare s. 43.

narkotika som är avsedd att säljas. I utredningen framhålls att det ofta är unga personer som säljer narkotika och att det därför på goda grunder kan antas att det i stor utsträckning kommer vara yngre personer – under 21 år – som träffas av en straffskärpning för narkotikabrott som avser försäljning eller befattningsmed narkotika avsedd att säljas.

Socialstyrelsen konstaterar att varken konsekvensanalysen eller betänkandet i övrigt innehåller någon utförlig analys av förslagen utifrån ett barnrättsligt perspektiv. Enligt Socialstyrelsen bör den fortsatta beredningen av betänkandet innefatta en sådan analys. Socialstyrelsen anser vidare att det bör göras en mer utförlig analys av förslagets konsekvenser för unga vuxna (18-20 år). Ett exempel på vad en sådan analys skulle kunna innefatta är risker för befastande av brottsidentitet vid förlängda fängelsestraff för denna grupp.

I detta sammanhang vill Socialstyrelsen betona följande. I SOU 2018:85 framhålls att det finns skäl för att särbehandla unga lagöverträdare i påföljdssystemet, bl.a. utifrån den psykologiska och neurologiska forskningen som finns på området.³ När det gäller frihetsberövande åtgärder för unga lagöverträdare finns det forskning som talar för att återfallsrisken ökar i takt med frihetsberövandets längd.⁴ Vidare vill Socialstyrelsen peka på att Barnrättskommittén framhållit att de uppskattar att vissa konventionsstater tillåter att regler i rättskipningen för unga lagöverträdare tillämpas för personer som är 18 år och äldre, vanligtvis upp till 21 års ålder, antingen som allmän regel eller undantagsvis.⁵

14.2.3 Särskilt om ungdomspåföljder

Socialstyrelsen vill uppmärksamma att utredningen inte innehåller någon utförlig analys av förslagets påverkan på socialtjänstens verksamhet. Exempelvis torde mer ingripande ungdomspåföljder påverka socialtjänstens verksamhet i närtid medan en eventuell minskning av nyrekryteringen av unga till de kriminella nätverken skulle påverka socialtjänstens verksamhet först på längre sikt. Socialstyrelsen vill även påpeka att konsekvensanalysen inte tar upp förslagets potentiella ökning av *antalet* utdömda ungdomspåföljder utan endast att ungdomspåföljderna kan bli mer ingripande vad gäller t.ex. ökning av antalet timmar ungdomstjänst. Även en ökning av antalet utdömda ungdomspåföljder torde påverka socialtjänstens verksamhet. Till exempel skulle ett ökat antal utdömda ungdomspåföljder i form av sluten ungdomsvård (jfr betänkandets resonemang på s. 443.) påverka socialtjänsten i dess arbete med att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan verkställighet av sluten ungdomsvård upphört.⁶

³ Se 7.4 i (SOU 2018:85).

⁴ Se 7.2.1 i (SOU 2018:85) samt genomgången av kriminologisk forskning i Annika Eriksson, Brottsförebyggande rådet, Särbehandling av lagöverträdare 18–20 år. En kunskapsmanställning (rapport till Påföljdsutredningen), 2012 s. 15–20.

⁵ Se Barnrättskommitténs Allmänna kommentar nr 10 om Barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare, punkt 38.

⁶ Se 5 kap. 1 § 10 SoL.

Beslut om detta yttrande har fattats av tillförordnade avdelningschefen Pär Ödman. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Mariana Näslund Blixt deltagit. Juristen Malin Ockborn har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Pär Ödman